

Janusz Socha

W DZIESIĘCIOLECIE UTWORZENIA
TYMCZASOWEGO RZĄDU LUDOWEGO REPUBLIKI POLSKIEJ.
Z BADAŃ NAD GENEZĄ CENTROLEWU

W listopadzie 1928 r. przypadało pierwsze dziesięciolecie odzyskania niepodległości Polski. Oficjalnym dniem uroczystych obchodów jubileuszu niepodległościowego był 11 XI. Tego dnia, w 1918 r. Józefowi Piłsudskiemu poddał się lubelski Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej, a warszawska Rada Regencyjna przekazała mu swą władzę wojskową¹. Jubileusz ten sanacja usiłowała wykorzystać do zaostrzenia kursu rządowego, wzmocnienia dyktatorskiej władzy Piłsudskiego, pograżenia demokracji parlamentarnej i destrukcji konsolidującej się wokół PSL „Wyzwolenie”, PPS i Stronnictwa Chłopskiego opozycji lewicowo-demokratycznej. Pod rządowymi hasłami jubileuszu dziesięciolecia niepodległości, mimo iż zawierały one w sobie akcenty ogólnonarodowego patriotyzmu, stronnictwa te nie mogły się podpisać. Przecistawiając się wyznaczeniu obchodów państwowych w „rządowym” dniu 11 XI, PSL „Wyzwolenie”, PPS i SCh wystąpiły z własnym programem obchodów dziesięciolecia niepodległości 7 XI, w dziesiątą rocznicę utworzenia Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w Lublinie pod przewodnictwem Ignacego Daszyńskiego.

Pierwsza inicjatywa w tej sprawie wyszła, jak się wydaje, z kół przywódczych PSL „Wyzwolenie”. W dniu 15 VII Zarząd Główny polecił prezydium Stronnictwa przystąpienie do obchodów w dniu 7 XI, „w rocznicę istotnego samodzielnego wyzwolenia się ludu, w rocznicę

¹ Por.: D. Górecki, *Prawnopanstwowy status Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego (1917—1918)*, „Zeszyty Naukowe UŁ” 1976, S. I, z. 7, s. 50—53.

powołania pierwszego rządu ludowego w Lublinie, rządu którego historyczna rola i deklaracja jest dążeniem dnia dzisiejszego"². Równocześnie w Lublinie w dniach 7—8 XI miał się odbyć doroczny walny zjazd Stronnictwa. Do uroczystości „lubelskich” 2 X uchwałą swego klubu parlamentarnego zgłosiło się SCh, a następnie PPS detyzją XXI zjazdu obradującego w dniach 1—4 XI.

Obchodom „lubelskim” starano się nadać charakter ogólnonarodowy. Uroczystości centralne w Lublinie miały poprzedzić wiecje, zgromadzenia publiczne i wieczornice w całym kraju. Sprawy organizacyjne powierzono utworzonemu w tym celu i liczącemu 333 osoby Komitetowi³. W jego skład powołano przywódców i wybitniejszych działaczy chłopskich i robotniczych, przedstawicieli ruchu zawodowego i społeczno-gospodarczych organizacji wsi. Wśród członków Komitetu na czołowym miejscu widniało nazwisko Ignacego Daszyńskiego.

Niezależnie od komitetu międzypartyjnego PSL „Wyzwolenie” rozwinęło własne inicjatywy organizacyjne tworząc 2 X lubelski Wojewódzki Komitet Obchodu dziesiątej rocznicy utworzenia rządu ludowego, który zajął się stroną ideowo-programową kongresu, zabezpieczeniem bazy wyżywieniowej i noclegowej oraz zorganizowaniem agitacji wśród chłopów.

Już w końcu lata, na kilka tygodni przed wyznaczonym terminem obchodów, do Lublina przyjeżdżali przywódcy, działacze, posłowie i etatowi instruktorzy Stronnictwa, wysyłani niezwłocznie w teren. W rezultacie tak prowadzonej akcji na przełomie października i listopada 1928 r. PSL „Wyzwolenie” zorganizowało ponad 50 otwartych wieców, kilkadziesiąt konferencji i zgromadzeń. Była to na ówczesne czasy dość pokaźna liczba, zważyć należy rozproszenie terytorialne ludności wiejskiej silnie rozbudzonej w poprzednich latach agitacją propiłsudzkowską i nagromadzenie sezonowych prac jesienno-zimowych w rolnictwie. Poza Lubelszczyznę szczególnie intensywną pracę organizatorsko-propagandową Stronnictwo rozwinęło w sąsiedniej Kielecczynie. Akcja ta miała jednakże zasięg ogólnokrajowy.

Nawiązując do osiągnięć rządu ludowego PSL „Wyzwolenie” aktywizowało na gruncie swego własnego programu i dążeń opozycji lewicowo-demokratycznej ludność wiejską w Łódzkiem, na Mazowszu i Podlasiu, w Małopolsce i Wielkopolsce, na Wileńszczyźnie, Śląsku i na Pomorzu. W ocenie czynników rządowych akcja Stronnictwa była „robotą sprężystą i dokładnie przemyślaną, obliczoną na wywołanie rady-

² Uchwały Zarządu Głównego PSL Wyzwolenie, Warszawa 15 VII 1928, [w:] *Materiały źródłowe do historii polskiego ruchu ludowego*, t. II, 1918—1931, oprac. S. Lato, S. Giza, Warszawa 1967, s. 309.

³ Zob. Komitet organizacyjny obchodów dziesiątej rocznicy utworzenia Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w Lublinie 7 XI 1918—7 XI 1928 r. *Aneks.*

kalnych i opozycyjnych nastrojów, na sfanatyzowanie — tak nazwano podniesienie nastrojów opozycyjnych — wsi⁴. W przeddzień uroczystości z kilku powiatów Lubelszczyzny wyruszyły do Lublina regularnie sformowane pochody chłopskie, ze sztandarami Stronnictwa, na transparentach wypisano wymownie antysanacyjne hasło: „ziemia i władza dla ludu”⁵. Największy pochód utworzyli chłopci puławscy, którzy w ponad 300 osobowej grupie szli do Lublina pod przywództwem piosła Pawła Edwarda Chadaja.

W rocznicę utworzenia rządu ludowego, 7 XI historyczny Plac Unii w Lublinie, który stał się głównym miejscem uroczystości, wypełniła kilkutysięczna rzesza chłopów i co okazało się szczególnie ważne — robotników Lublina zaktywizowanych już przez PPS. Dokładnej liczby zgromadzonych nie sposób ustalić. Źródła rządowe pisały o 3—4 tys. osób, ze strony organizatorów uroczystości podawano liczby większe. Czynności porządkowe uroczystości przejęła straż, utworzona przez organizatorów. Po kilkugodzinnych przemarszach ulicami Lublina ponownie zgromadzono się na Placu Unii, gdzie odbył się potężny wiec manifestacyjny dla uczczenia dziesiątej rocznicy Rządu Ludowego. Z kilku trybun przemawiali przywódcy socjalistyczni i ludowi, wśród nich Daszyński. Wspólną treścią wystąpień, jak też całego obchodu, była próba aktywizacji mas chłopskich i robotniczych pod kierunkiem opozycyjnej lewicy sejmowej, łączącej się do walki z sanacją w obronie ustroju parlamentarnego, swobód obywatelskich i demokratycznej konstytucji marcowej. Nawiązując do genezy i programu Rządu Ludowego, przywódcy chłopscy i socjalistyczni powoływali się na społecznie postępowe, na ówczesne czasy rewolucyjne osiągnięcia rządu, wprowadzającego ośmiogodzinny dzień pracy, równość praw, ludowładztwo i upaństwowienie ważniejszych działów wytwórczości przemysłowej, otwierające formalno-prawną drogę do reformy rolnej i klasowej likwidacji obszarnictwa.

Można zaryzykować pogląd, że manifest Rządu Tymczasowego wprowadzał odradzające się państwo polskie na tory przeobrażeń o charakterze presocjalistycznym, tak w obrębie stosunków robotniczo-przemysłowych, jak też wiejskich. Wydaje się, że przemiany na wsi, w przypadku pójścia drogą manifestu, mogły okazać się głębsze niż w mieście — z uwagi chociażby na zapowiedź, która stała się treścią programową lewicy ludowej — zniesienia obszarnictwa. Prawodawstwo o reformie rolnej i parcelacji z lat 1919—1925 było prostą, choć tylko częściową

⁴ Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, sygn. 849, *Polityczny Komunikat Informacyjny nr 7, 22 XI 1928 r.*

⁵ Tamże.

i w ostatecznej fazie zniekształconą kontynuacją manifestu rządu Daszyńskiego.

Po ustąpieniu rządów ludowych Polska jednoznacznie wkroczyła na drogę kapitalistyczną, a pierwsze dziesięć lat niepodległości dostarczyło narodowi cierpkich doświadczeń. Złożyły się na nie z jednej strony zmagania o terytorialny kształt państwa, a z drugiej depresja ekonomiczna, konflikty społeczne, nietrwałość rządów, obniżenie autorytetu Sejmu, zamach stanu i początek nieprzebiegającej w środkach dyktatury sanacyjnej. Dla demokratycznej części społeczeństwa, aktywizującej się w ruchu ludowym i socjalistycznym, szczególnie bolesna i trudna do zrozumienia okazała się właśnie dyktatura, ograniczająca wolność, zaciemniająca życie społeczno-polityczne narodu. Stało to w ostrej sprzeczności z euforią niepodległościową i wizją przywracanego w 1918 r. państwa, przywodziło do wspomnień rządu zaborcze. Rozczarowanie wzbudziło sprzymierzenie się rządów pomajowych z ruchem konserwatywnym, przed rokiem 1918 biernie — jeśli to określenie nie jest zbyt łagodne — odnoszącym się do walki niepodległościowej plebejskich mas narodu.

Upominając się o wydarty masom ideał ojczyzny sprawiedliwej, 7 XI 1928 r. z trybun lubelskich wołano, że „wyłącznie” chłopcy i robotnicy są budowniczymi niepodległości Polski, że klasy posiadające, które obecnie zagarnęły władzę i „tyranizują lud” w 1918 r., „nic nie uczyniły” dla odrodzenia państwa. Wzywając masy do walki o przywrócenie idei Rządu Tymczasowego rzucono hasło odwzorowania sytuacji sprzed dziesięciu laty i utworzenia rządu chłopsko-robotniczego, który by działał „ku pożytkowi ludu”⁶. Jeszcze śmielsze żądania wysuwano na obradującym w Lublinie następnego (8 XI) dnia Kongresie PSL „Wyzwolenie”. Marsz na Bukareszt, który podjęli walczący o swe prawa chłopcy rumuńscy, inspirował niektórych przywódców stronnictwa do podjęcia tejże metody i urządzenia w Polsce marszu na Warszawę, gdzie kilkuset tysięcy tłum siłą upomniałby się o swe prawa.

Jak w każdej rocznicy jubileuszowej, tak i w uroczystościach lubelskich 7 XI 1928 r. trzeba widzieć refleksję — ważny element w kształtowaniu kultury politycznej narodu — zarówno nad samym faktem niepodległości, jak też nad dokonaniem lat dziesięciu w odrodzonej ojczyźnie. Uwstecznienie systemu państwowego Polski na gruncie rządów pomajowych pobudziło ideowych spadkobierców Rządu Tymczasowego: PPS, PSL „Wyzwolenie” i SCh do zdecydowanej opozycji i walki masowej. Lubelski 7 XI 1928 r. stał się pierwszym wspólnym odwołaniem się do mas chłopsko-robotniczych i pierwszą wspólną ma-

⁶ Tamże. Por.: W dziesiątą rocznicę utworzenia Tymczasowego Rządu Ludowego, „Wyzwolenie” 21 X 1928.

szą akcją tych trzech partii. Z tego porozumienia w tydzień później — 14 XI powstała Komisja Porozumiewawcza Stronnictw Lewicowych dla obrony Republiki i Demokracji — oś Centrolewu.

ANEKSY

KOMITET ORGANIZACYJNY OBCHODÓW DZIESIĄTEJ ROCZNICY UTWORZENIA
TYMCZASOWEGO RZĄDU LUDOWEGO REPUBLIKI POLSKIEJ W LUBLINIE 7 XI 1918 — 7 XI 1928 r.*

- Daszyński I[gnacy] — premier I-go Rządu Ludowego [7—11 XI 1918 poseł 1928—1930, l. PPS, o. 12].
- Arciszewski T[omasz] — poseł [l. PPS, o. 19], minister I-go Rządu Ludowego.
- Babski B[olesław] — redaktor „Wyzwolenia” [l. p. PSL „Wyzwolenie”].
- Bagiński Kazimierz — poseł [l. p. PSL „Wyzwolenie”].
- Bagiński Stan[isław] — adwokat, Wilno.
- Baranowski Win[centy] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], okr. [16] kaliski.
- Baranowski Wład[yśław] — poseł [l. PPS], okr. [24] Łuków.
- Bardziński A[dam] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], okr. [27] Częstochowa.
- Barlicki Norbert — poseł [l. PPS], okr. [1, m. st.] Warszawa.
- Bazylewski — redaktor.
- Bettman E[dward] — poseł [l. PPS], okr. [10] Włocławek.
- Bogusławski A[leksander] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], okr. [25] Biała Podl.
- Bobrowski E[mil] — poseł [l. PPS], o. [41, m.] Kraków.
- Bjadun K. — czł. sejm. w Łukowie.
- Białoskórski G. — wójt, plockie.
- Bien A. — prezydent miasta Sosnowiec.
- Brochwicz-Lewiński S. — redaktor „Gazety Chłopskiej” [o. p. Sch].
- Brzeziński T[omasz] — senat., woj. łódzkie.
- Bujak A[ntoni] — b. poseł.
- Ciastek F[ranciszek] — senator, woj. kieleckie.
- Cieplak J. — prezydent m. Dąbrowy Górniczej.
- Chadał P[aweł] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [24] Łuków.
- Chodźko W. — b. minister.
- Chodyński E[dmund] — poseł [l. PPS], o. [25] Biała Podl.
- Chomiński L. — b. poseł.
- Choma S. — wiceprezydent m. Wilna.
- Chudy A[ntoni] — poseł [l. PPS], o. [47] Rzeszów.
- Chyb F[ranciszek] — poseł [l. Sch], o. [19] Radom.
- Czarnecki M[aksymilian] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [17] Częstochowa.
- Czarnecki S. — prez. Banku Ludowego w Lublinie.
- Czapski A[ndrzej] — poseł [l. Sch], o. [11] Łowicz.
- Czapiński K[azimierz] — poseł [l. PPS], o. [43] Wadowice.
- Czarnowski S[tefan] — prof. Woln. Wszech.
- Czarnecki J. — czł. Zarz. Gł. CZKR, wójt.
- Czarnecki M[ieczysław] — poseł [l. PPS], o. [17] Łomża.

* W dziesiątą rocznicę utworzenia Tymczasowego Rządu Ludowego, „Wyzwolenie” 1928, nr 44. W nawiasach [...] zawarto uzupełnienia autora.

- Czernicki T [omasz] — poseł [l. p., Sch].
Czyż W. — wiceprezydent m. Wilna.
Dadam A [ntoni] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”, o. [9] Płock.
Dąbski J [an] — wicemarszałek sejmu.
Dąbrowski F. — działacz spółek.
Denkiewicz J. — wójt, zamojskie.
Danilewicz J. — senator [l. PPS], woj. łódzkie.
Dębski A [leksander] — poseł [l. PPS], o. [3].
Dobroch W [ładysław] — poseł [l. Sch], o. [22] Sandomierz.
Diamand H [erman] — poseł [l. p., PPS], dr.
Dobrowolski K [azimierz] — poseł [l. PPS], o. [22] Błonie.
Domagała L [udwik] — poseł [l. Sch], o. [16] Kalisz.
Domosławski K. — radny miasta.
Downarowicz M [edard] — poseł [l. PPS, o. 8], minister I-go Rządu Ludowego.
Dubieński L. — wiceprezes wołyńsk. wojew. ZKRol.
Dziduch J [an] — poseł [l. Sch], o. [27] Zamość.
Dzięgielewski J [ózef] — poseł [l. PPS], o. 60 [Pińsk].
Dziubińska J [adwiga] — dyr. Uniw. Lud. w Sokółówku.
Dziuba J. — ławnik m. Częstochowy.
Dratwa B. — dyr. Okr. Zw. Kas Chorych.
Dubois S [tanisław] — poseł [l. PPS], o. [4] Ostrów Mazowiecka.
Dunro J [an] — poseł [l. Sch], o. [23] Opatów.
Dzikowski B [ażej] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”, o. [28] Krasnystaw.
Eljasz J. — prezes Spółdz. Rawa Mazowiecka.
Feist A. — prezes Rady Miejskiej m. Siedlec.
Fijałkowski W [ładysław] — poseł [l. Sch], o. [18] Piotrków.
Fidelus Sz [czepan] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”, o. [43] Wadowice.
Filipek A. — czł. Wydz. Pow. Garwolińskiego.
Frelek K. — dyr. Centr. B. Kurs.
Gałąj W. — prezydent m. Suwałk.
Gardecki Z [ygmunt] — poseł [l. PPS], o. [16], Kalisz.
Gielżyński W. — redaktor.
Głowacki K. — radny m. Inowrocławia.
Graliński Z [ygmunt] — poseł [l. PPS „Wyzwolenie”, o. [3] Siedlec.
Gratkowski I. — radny m. Rypina.
Gortat W [incenty] — literat, czł. Gł. Z. M. Wiejsk.
Grzeczmarowski J [ózef] — poseł [l. PPS], o. [19], prezydent m. Radomia.
Grochowski R. — dyr. Studium Samorządowego.
Gross D. — adwokat, Biała [Małopolska].
Grosfeld L. — adwokat, Przemyśl, dr.
Gryłowski S [tanisław] — poseł [l. p., PPS].
Hann S. — prawnik.
Hausner A [rtur] — poseł [l. p., PPS].
Haluch F. — sekr. Zw. Górników.
Holzgreber J. — prezes Rady Miejskiej w Łodzi.
Iżycki A [leksander] — senator [l. p., PSL „Wyzwolenie”, woj. łódzkie].
Jampolski W. — redaktor, Lwów.
Januszewski W [acław] — senator [l. PSL „Wyzwolenie”, woj. łódzkie], w-minister I-go Rządu Ludowego.
Jedliński W. — adwokat, Jarosław, dr.

- Jarmułowicz R. — prezydent m. Częstochowy.
Jaworowski R [ajmund] — poseł [l. p., PPS].
Kalinowski S [tanisław] — poseł [l. p., PSL „Wyzwolenie”].
Kaczanowski K [azimierz] — poseł [l. PPS], o. [32] Bydgoszcz.
Kapeliński F [ranciszek] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [23] Iłża.
Karnicka A [leksandra] — posłanka [l. PSL „Wyzwolenie”] o. [63] Wilno.
Karpiński S [tanisław] — poseł [l. PPS], o. [20] Kielce.
Kacprzak W [incenty] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”] o. [15] Konin.
Kazimierczak [Każmierczak] J [ózef] — poseł [l. PPS], o. [17] Częstochowa.
Kelles-Krauz [Kellers-Kranz] S [tanisław] — senator [l. PPS], woj. kieleckie.
Kelles-Krauzowa M. — ławnik, m. Radom.
Koczara Piotr — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [8] Ciechanów.
Kępczyński W [incenty] — poseł [l. PPS], o. [9], Płock.
Klemensiewicz Z. — dyr. Okr. Zw. Kas Chorych w Krakowie.
Kłuszyńska D [orota] — senatorka [l. PPS], woj. warszawskie.
Kopciński S [tefan] — senator [l. PPS] woj. łódzkie.
Kordowski A. — b. poseł, prez. Stow. Aplik. Sądowych i Adwokackich.
Kosmowska I [rena] — posłanka, [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [26] Lublin, w-minister
I-go Rządu Ludowego.
Kossobudzki Cz. — ławnik m. Włocławka.
Kostrubała S [tanisław] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [27] Zamość.
Koter A [ndrzej] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [62] Lublin.
Koter T [omasz] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [24] Łuków.
Król J [an] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [22] Sandomierz.
Kunicki W. — prezes Rady Miejskiej m. Lublina
Kunicki R. — lekarz naczelny Okr. Zw. Kas Chorych w Krakowie.
Kuliński S. — prezes K., włocławski.
Kuliszewicz J [an] — poseł [l. Sch], o. [12] Błonie.
Kupisz Z. — czł. Sejmiku Wydz. Puławskiego.
Kuryłowicz A [dam] — poseł [l. p., PPS].
Karwan J [ózef] — poseł [l. Sch], o. [27] Zamość.
Kurowski A [ntoni] — poseł [l. Sch], o. [28] Krasnystaw.
Kotnis J. — czł. Wydz. Pow. w Olkuszu.
Kossowski M. — pisarz ludowy.
Kuleba K. — b. dyr. Pszczelina [szkoły rolniczej w Pszczelinie].
Kwapiński J [an, Chałupka Piotr] — poseł [l. PPS], o. [42] Kraków.
Langer A [ntoni] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [15] Konin.
Ledwoch J [an] — poseł [l. Sch], o. [20] Kielce.
Limanowski B [oleśław] — senator [l. p., PPS].
Liberman [Lieberman] H [erman] — poseł [l. p., PPS].
Ludwiński S. — czł. Wydz. Sejm. w Mińsku Maz.
Łypacewicz W. — adwokat, czł. Gł. Kom. Ziemskiej.
Machej J. — poseł na Sejm Śląski.
Malinowski Maks [ymilian] — poseł [l. p., PSL „Wyzwolenie”].
Malinowski W. — adwokat.
Malinowski M [arian] — poseł [l. PPS], o. [26], minister I-go Rządu Ludowego.
Marek Z [ygmunt] — poseł [l. PPS], o. [44], w-marszałek sejmu, dr.
Miklaszewski J [erzy] — senator [k. Sch], woj. łwowskie.
Markowski P. — inżynier.
Markowska J [adwiga] — posłanka [l. p., PPS].

- Margul M. — prez. Zw. Stron. Leśn.
- Matuszewski T[adeusz] — poseł [l. PPS], o. [32] Bydgoszcz.
- Machniej J[ózef] — poseł [l. SCh], o. [28] Krasnystaw.
- Mularek I[gnacy] — poseł [l. SCh], o. [16] Kalisz.
- Mótz B[olesław] — senator [l. PSL „Wyzwolenie”], woj. lubelskie, dr.
- Nehryng [Nehring] S[tanisław] — poseł [l. PPS], o. [31] Toruń.
- Niedziałkowski M[ieczysław] — poseł [l. PPS], o. [9] płocki.
- Nocznicki T[omasz] — senator [l. PSL „Wyzwolenie”], woj. warszawskie, minister
I-go Rządu Ludowego.
- Nosek J[an] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [2] warszawski.
- Nowak S[tanisław] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [19] Radom.
- Nowicki Z[ygmunt] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [7] Łomża.
- Nowicki Mar[ian] — poseł [l. PPS], o. [15] Konin.
- Oktawiec — kierownik kopalni Borysław.
- Opolski E[ugeniusz] — poseł [l. SCh], o. [47].
- Orlik E. — prezydent m. Żyrardowa.
- Ozga W. — prezes OKR PPS w Stryju.
- Pojak An[toni] — poseł [l. PPS], o. [43] Wadowice.
- Pawłowski J[akub] — poseł [l. SCh], o. [48] Lwów.
- Pławski S[tanisław] — poseł [l. PPS], o. [64] Świeciany.
- Praussowa Z[ofia] — posłanka [o. p., PPS].
- Pragier Ad[am] — poseł [l. PPS], o. [2], pow. warszawski.
- Pluta A[ndrzej] — poseł [l. SCh], o. [47] Rzeszów.
- Pehr Otto — adwokat, Grudziądz.
- Pączek A[ntoni] — poseł [l. PPS], o. [29] Iłża, prezydent m. Lublina.
- Piotrowski Z[ygmunt] — poseł [l. PPS], o. [10] Włocławek.
- Piotrowski K. — burmistrz m. Ostrołęki.
- Pijewski L. — czł. Wydz. Sejmiku Sieradzkiego.
- Posner S[tanisław] — senator [l. PPS], woj. kieleckie, w-marszałek senatu.
- Prochniak S. — prezes kasy pow. lubelskiego.
- Pietrzela W[acław] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [24] Łuków.
- Praga W[ładysław] — poseł [l. PPS] o. [23] Iłża.
- Przekwas W. — Nieszawskie.
- Putek J[ózef] — poseł [l. p., PSL „Wyzwolenie”], dr.
- Pużak K[azimierz] poseł [l. PPS], o. [18] Częstochowa.
- Rachoń J. — czł. Sejmiku Janowskiego.
- Rapalski S. — w-prezydent m. Łodzi.
- Radek S. — ławnik m. Dąbrowy Górniczej.
- Reder [Reger] T[adeusz] — poseł [l. PPS], o. [40] Cieszyn.
- Rogowski F[ranciszek] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [11] Łowicz.
- Róg M[ichał] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [4] Ostrów Mazowiecka.
- Rychlik P[iotr] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [14] Łódź.
- Rudnicki A. — dyrektor gimn.
- Roja B[olesław] — poseł [l. p., SCh], generał.
- Skalak B. — publicysta.
- Smola J[an] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o. [22] Sandomierz.
- Szafrński J[an] — senator [l. SCh] woj. kieleckie.
- Sawicki A[dolf] — poseł [SCh], o. [5] Białystok.
- Skowron J. — lubartowskie.
- Socha M[arcin] — poseł [l. SCh], o. [47].

- Sobek J[an] — poseł [l. SCh], o.[47].
Slipko M. — bydgoskie.
Śledziński L[udwik] — poseł, [l. PPS], o.[11] Łowicz.
Sokołowski J. — czł. Wydz. Pow. w Lubartowie.
Śmiarowski E. — adwokat.
Świdorski M. — dr, Konin.
Świedziński L. — prof. gimn., prez. Okr. Zw. M. Wiejsk.
Stolarski B[łażej] — poseł [l. p., PSL „Wyzwolenie”], w-minister I-go Rządu Ludowego.
Stańczyk J[an] — poseł [l. p., PPS].
Stażowski F. — prez. Okr. Z. Z. K.
Strug S. [Galecki Tadeusz vel Strug Andrzej] — senator [l. p., PPS].
Suda L[udwik] — poseł [l. p., PSL „Wyzwolenie”].
Suda — radny.
Szczepański S[tanisław] — poseł [l. p., PSL „Wyzwolenie”].
Szczerkowski A[ntoni] — poseł [l. PPS], o.[14] Łódź.
Szczypiorski A[dam] — poseł [l. p., PPS].
Szczyrek J. — dyr. Kasy Chorych m. Lwowa.
Schmidt K. — prezydent m. Piotrkowa.
Szumański W. — adwokat, czł. Tryb. Stanu.
Szwacki — adwokat, Lublin.
Świątkowski H[enryk] — adwokat, poseł [l. PPS], o.[27] Zamość.
Tabor J[an] — poseł [l. SCh], o.[42] Miechów.
Tatarczak S[tefan] — senator [l. SCh], woj. lubelskie.
Tepper J. — dyr. Spółdzielni, Rzeszów.
Thugutt S[tanisław] — minister I-go Rządu Ludowego.
Tomaszewski T. — mecenas, radny m. Warszawy.
Topinek W[ilhelm] — poseł [l. p., PPS].
Turton S. — radny m. Poznania.
Trzęsowski S[tanisław] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o.[16] Kalisz.
Uziębło W. — w-prezydent m. Radomia.
Wachowicz S. — czł. Kieleckiej Rady Wojew., Koźienice.
Wasilewski M[arcin] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o.[12] Błonie.
Wasilewski L. — minister pełnomocny.
Wiatrowski W. — czł. Zarz. Wojew. Pomorskiego Kół Roln.
Wielński E. — w-prezydent m. Łodzi, dr.
Wierzbowska W. — działaczka oświatowa.
Wierzchoń J. — wójt, pow. lubartowski.
Wojda F. — wójt, b. minister, Łowicz.
Wycech S. — prez. Lub. Woj. Zw. Naucz.
Waleron A[ndrzej] — poseł [l. SCh], o.[20] Kielce.
Woźnicki J[an] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o.[8], w-marszałek Sejmu.
Wrona S[tanisław] — poseł [l. SCh], o.[28] Krasnystaw.
Wyrzykowski [Henryk] — poseł [l. PSL „Wyzwolenie”], o.[14] Łódź.
Winiarczyk F[eliks] — senator [l. PSL „Wyzwolenie”], woj. lubelskie.
Zalewski E. — redaktor, spółdzielca.
Zaniewicz Al. — adwokat.
Zalewski J[an] — poseł [l. SCh], o.[21] Łuków.
Zakrzewski J. — prez. Woj. Pomorskiego Z. K. Roln.
Zaremba Z[ygmunt] — poseł [l. PPS], o.[18], Piotrków.
Zbrożyna — prezydent m. Płocka.

WYKAZ UWZGLĘDNIONYCH OKRĘGÓW WYBORCZYCH

Nr okręgu	Nazwa i siedziba okręgu	Powiaty należące do okręgu
1	m. st. Warszawa	
2	Warszawa	warszawski, radzyński, mińsko-mazowiecki
3	Siedlce	siedlecki, sokołowski, węgrowski
4	Ostrów	ostrowski, bielskopodlaski, wysokomazowiecki
7	Łomża	łomżyński, kolneński, ostrołęcki, szczuczyński
8	Ciechanów	ciechanowski, mławski, pułtusk, przasnyski, makowsko-mazowiecki
9	Płock	płocki, sierpecki, rypiński, płoński
10	Włocławek	włocławski, nieszawski, lipnowski
11	Łowicz	łowicki, kutnowski, gostyniński, sochaczewski
12	Błonie	błoniński, skierniewicki, rawski, grójecki
14	Łódź	łódzki, łaski, sieradzki
15	Konin	koninowski, kolski, łęczycki, słupecki
16	Kalisz	kaliski, turecki, wieluński
17	Częstochowa	częstochowski, radomszczański
19	Radom	radomski, konecki, opoczyński
20	Kielce	kielecki, jędrzejowski, włoszczowski
21	Będzin	będziński, zawierciański
22	Sandomierz	sandomierski, stopnicki, pinczowski
23	Iłża	iłżecki, kozienicki, opatowski
24	Łuków	lukowski, garwoliński, puławski
25	Biała Podlaska	białsko-podlaski, radzyński, konstantynowski, włodawski
26	Lublin	lubelski, chełmski, lubartowski, m. Lublin
27	Zamość	zamojski, biłgorajski, tomaszowski
28	Krasnystaw	krasnystawski, hrubieszowski, janowski
31	Toruń	toruński, chełmiński, wąbrzeźnieński, brodnicki, lubawski, działdowski, m. Toruń
40	Cieszyn	cieszyński, bielski, pszczyński, rybnicki, m. Bielsko
41	m. Kraków	
42	Kraków	krakowski, chrzanowski, oświęcimski, olkuski, miechowski
43	Wadowice	wadowicki, biały, myślenicki, żywiecki, nowotarski, makowski
44	Nowy Sącz	nowosądecki, limanowski, bocheński, wielicki
47	Rzeszów	rzeszowski, jarosławski, przeworski, łańcucki, niżki
48	Przemyśl	przemyski, dobromilski, sanocki, brzozowski, krośnieński
51	Lwów	lwowski, żółkiewski, sokalski, rawskoruski, jaworowski, lubaczowski
60	Pińsk	piński, luniniecki, stoliński, sarnieński
62	Łódź	lidzki, oszmiański, wołczyński, wilejski, mołodeczneński
63	Wilno	wileńsko-trocki, m. Wilno
64	Święciany	święciański, braślawski, postawski, dziśnieński

WYKAZ SKRÓTÓW

- Biała Podl. — Biała Podlaska
Biuro Urz. Rol. — Biuro Urzędzeń Rolnych
b. — były
CZKR — Centralny Związek Kółek Rolniczych
czł. — członek
dr — doktor
dyr. — dyrektor
dyrekt. gimn. — dyrektor gimnazjalny
Gł. Kom. Ziemska — Główna Komisja Ziemska
Gł. Z. M. Wiejsk. — Zarząd Główny Związku Młodzieży Wiejskiej
KR — kółko rolnicze
l. — lista wyborcza
l. p. — lista wyborcza państwa
Łub. Woj. Zw. Naucz. — Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych woj. lubelskiego
m. — miasto
nr — numer
o., okr. — okręg wyborczy
Okr. — Okręgowy
Okr. Zw. M. Wiejsk. — Zarząd Okręgowy Związku Młodzieży Wiejskiej
Okr. Z. Z. K. — Zarząd Okręgu Związku Zawodowego Kolejarzy
OKRPPS — Okręgowy Komitet Robotniczy Polskiej Partii Socjalistycznej
o. p. — organ prasowy
PPS — Polska Partia Socjalistyczna
I-go — Pierwszego
PSL „Wyzwolenie” — Polskie Stronnictwo Ludowe Wyzwolenie
prez. — prezes
prof. — profesor
prof. gimn. — profesor gimnazjalny
pow. — powiat
SCh — Stronnictwo Chłopskie
sejm. — Sejmik Powiatowy
sekr. — sekretarz
senat. — senator
spółdz. — spółdzielnia, spółdzielczość
st. — stołeczne
Stow. Aplik. — Stowarzyszenie Aplikantów ...
Tryb. Stanu — Trybunał Stanu
uniw. lud. — uniwersytet ludowy
w — wice ...
woj. — województwo
wojew. — wojewódzki
Wojew. — Wojewódzka [Rada]
Woj. Pomorski Z. K. Rol. — Pomorski Związek Kółek Rolniczych
Woln. Wszechn. — Wolna Wszechnica
wołyńsk. — wołyński
Wydz., Wydz. Pow. — Wydział Powiatowy
Żarz. Gł. — Zarząd Główny

Zarz. Wojew. Pomorskiego Kól. Roln. — Zarząd Wojewódzki Pomorskiego Związku
 Kólek Rolniczych
 Zw. — związek
 Zw. Górników — Związek Zawodowy Górników
 ZKRoln. — Związek Kólek Rolniczych
 Zw. Str. Leśn. — Związek Straży Leśnej

Instytut Historii UŁ
 Zakład Historii Polski Nowożytnej

Януш Соха

ПО СЛУЧАЮ ДЕСЯТИЛЕТИЯ СОЗДАНИЯ ВРЕМЕННОГО
 НАРОДНОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА ПОЛЬСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
 ИЗ ИССЛЕДОВАНИЙ НАД ГЕНЕЗОЙ ЦЕНТРОЛЕВА

10 годовщину создания Временного Народного Правительства Польской Народной Республики датируемую 7 ноября 1928 г. демократические левые группировки: Польская группировка Народное Освобождение, Польская Социалистическая Партия и Крестьянская политическая группировка, отметили торжественной рабоче-крестьянской манифестацией в Люблине. Эта акция охватила всю страну, особенно активизировала население деревень и городов любельского воеводства. Празднование, организованное под лозунгом „земля и власть народу“, носило антисанационный характер. Ссылаясь на программу Народного Правительства левые группировки требовали восстановления, ограниченной властью Пилсудского, демократии и законности, улучшения экономической ситуации трудящихся масс деревень и городов, а также справедливого раздела помещичьей земли между крестьянами. Основной вклад в организацию празднеств вложила Польская народная группировка Освобождение. Всей акцией руководил Организационный Комитет, насчитывающий свыше 200 членов во главе с Игнацем Дашинским, премьером Народного Правительства (7—11 XI 1918 г.). Содействие трёх вышеуказанных группировок в организации празднеств явственно способствовало созыву 14 XI 1928 г. Согласительной Комиссии Левых группировок—оси Центролевой.